

I. Reconquista Lisabonu

Dobytí Lisabonu na Maurech roku 1147¹

R(aul?) píše Osb(ertovi?)² z Bawdsey.³

Přijmi můj pozdrav!

Nemám pochyb, že na mé zprávy čekáš s velkou netrpělivostí, a také já bych tě rád ujistil, že s podobnou dychtivostí toužím po novinách od tebe!

Nuže, hodlám ti v tomto dopise líčit naši cestu, její zdary i nezdar, zkrátka vše, co bylo dosud vykonáno, vyřčeno, viděno či slyšeno a stojí za zmínku.

V přístavu Dartmouth⁴ se shromáždilo nějakých sto šedesát čtyři lodí, jejichž posádku tvořili lidé různých národů, zvyků i jazyků. Celé toto vojsko se rozdělilo do tří skupin: vojáci pocházející z římské říše setrvali pod vedením hraběte Arnolda z Aerschotu,⁵ synovce vévody Gottfrieda,⁶ Vlámové a Bononští⁷ se svěřili pod velení Christiana z Gisteltes⁸ a pro všechny ostatní byli ustanoveni následující čtyři velitelé: Hervej z Glanville,⁹ který byl pověřen vedením vojska z Norfolku a ze Suffolku, Simon z Doveru velel všem lodím z Kentu, Ondřej velel Londýnským a Saherioví z Archelles bylo svěřeno velení zbývajících lodí.¹⁰

Vzhledem k tomu, že se zde sešlo tolik národů mluvících různými jazyky, musely být ujednány podmínky zaručující svornost a přátelství; kromě toho byla schválena i velice tvrdá pravidla¹¹ jako „smrt za smrt“ či „zub za zub“. Bylo zakázáno oblékat se do nádherných a jakkoli okázalých oděvů, ženy se nesměly objevovat na veřejnosti a všichni museli dodržovat mír, pokud se ovšem nejednalo o uznané bezpráví. Jednou týdně měly probíhat porady, a to odděleně pro laiky a kleriky, s výjimkou situací, kdy by snad nějaká významná událost vyžadovala všeobecné shromáždění jedněch společně s druhými.

Každá loď měla mít svého vlastního kněze a ten měl mít stejnou povinnost jako v jakékoli farnosti. Nikdo nesměl vzít do své služby námořníka ani služebníka náležejícího někomu jinému. Všichni měli

jit jednou týdně ke zpovědi a v neděli vykonat svátost přijímání. Stejným způsobem měla být podle potřeb, které přinášel každodenní život, přijímána nová zvláštní opatření. Dále byli z každého tisíce mužů zvoleni dva tzv. přísední soudci, jimž podle dohody příslušelo rozhodování ve sporech velitelů a rozdělování peněz.

Po dojednání těchto pravidel jsme v pátek před Nanebevstoupením Páně [23. května] vypluli na moře. Následující neděli jsme díky změřené hloubce sedmdesáti pěti loktů a černé barvě moře rozpoznali blízkost pobřeží Bretaně. Další dva dny nás zdrželo klidné a bezvětřné počasí, a pokud jsme se vůbec pohnuli z místa, pak jen nepatrně. Ve středu zavál příznivý vítr a my jsme podle vysokých vln a nadouvání moře poznali, že se nacházíme nedaleko od „Velké Baleáriky“ neboli od vrcholku Pyrenejského horstva.¹²

Navečer se ovšem strhla bouře, která nás rozmetala všemi směry. Nevšední temnota této noci a divoké mořské proudy přiváděly i ty nejodvážnější námořníky na pokraj zoufalství; do toho všeho bylo slyšet strašlivé ječení Sirén, nejprve jakoby doprovázené nářkem, který se však vzápětí proměnil v takový smích a chechtot, že zněl jako řev útočícího vojska.¹³ Soužili jsme se celou noc po neděli Nanebevstoupení, avšak milosrdný Bůh, náš průvodce a ochránce, byt na nás seslal svůj trest, nevydal nás napospas smrti. Mnozí z nás se káli, nejedni se v nářcích a lkaní vyznávali ze svých hříchů a poklesků, prolévvali slzy nad nezdařením své cesty, která sotva začala, a přinášeli Bohu oběti na oltáři svého zkroušeného srdce. Vše, co se stalo, nedovolovalo nikomu

pochybovat o zásahu z nebes, ba naopak, všichni pocítovali velikou radost, neboť jim bylo umožněno přijmout tento zvláštní dar Boží milosti. Proto by trvalo dlouho, kdybych měl případ od případu vyličit, kolika z nás bylo ve viděních toto zázračné Boží působení zjeveno.

Druhého dne, když se bouře trochu utišila, přistáli jsme šťastně v Hispánii, a to v přístavu svatého Salvátora, který bývá někdy nazýván „Zlověstné skalisko“.¹⁴ Maurové v tomto místě před nedávnem zbořili kostel, který byl známý díky svému mnišskému sboru.¹⁵ Asi deset mil odtud se nachází město Oviedo, v němž stojí kostel svatého Salvátora, kde jsou uloženy nejcenější relikvie z celé Hispánie.¹⁶ V jeho blízkosti leží hornatá oblast, která vyniká především lovnou zvěří a pěstováním nejrůznějších plodin – a jistě by byla velice příjemná, kdyby ji nehyzdilo její vlastní obyvatelstvo.

Z těchto míst jsme se plavili dále ke městu Ribadeo,¹⁷ které sousedí s oblastí Lugo a nachází se ve vzdálenosti asi dvaceti mil od samotného města Luga.¹⁸ Odtud jsme se pak doplavili do Ortigie.¹⁹

Pokračovali jsme k „Majáku“ – věži, kterou kdysi nechal vystavět Julius Caesar.²⁰ Je to obdivuhodné dílo, v němž se měly jako v ústředním bodě jednak soustřeďovat výnosy, ale také řešit nekonečné spory nastalé v celé Británii, Hibernii a Hispánii. Maják se totiž nalézá mezi jižním a západním pobřežím tak, že je prvním místem, které se nabízí k přistání tomu, jenž se plaví přímým směrem z Británie. Je zde k vidění kamenný most o mnoha obloucích, který vede směrem do moře. Nyní lze spatřit i dvacet čtyři oblouků, které ještě přede dvěma lety vidět nebyly. Jakýsi kmet z místního lidu nás obeznámil s věštbou, podle níž má být v Hispánii vymýceno pohanství a zničeno modloslužebnictví právě tehdy, až se mostní oblouky vynoří.

V předvečer Svatodušních svátků [7. června] jsme dorazili do přístavu na řece Tambre,²¹ který je vzdálen sedm mil od kostela svatého Jakuba.²² Nejbližším městem je ovšem Iria, která se dnes nazývá „Skalisko sv. Jakuba“²³ a je sídelním městem biskupa. Zdejší přístav oplývá rozmanitými druhy ryb a v jeho zálivu se nachází ostrov. Viděli jsme zde rybu, která – jakkoli neuvěřitelně to zní – zchromila ruku každému, kdo se jí dotkl. Podobou se přibližovala rejnoku a v horší části trupu měla dvě velice ostré ploutve.

Okolní kraj je bohatý na divokou zvěř. Obilí se tu pravda nepěstuje a není zde ani vinná réva, ale na druhou stranu se tu daří velikému množství ovocných stromů.

Vy, dobří synové matky církve, postavte se násilí a křivdě, neboť je v plném právu ten, kdo něco učinil na obranu svého těla a pokládal to za spravedlivé. Vy, bratři, vy jste odložili zbraně, totiž ty zbraně, jimiž se loupí cizí jmění a o kterých se říká „kdo mečem zachází, mečem také schází“ (čímž se rozumí ten, kdo bere zbraň proti životu svého bratra a není oprávněn vyšší zákonnou mocí, příkazem či dovolením). Ale nyní nesete z Božího vnučení zbraň, která musí ztrestat vrahy a lupiče, učinit přítrž loupežnictví, ztrestat cizoložství, vymýtit bezbožníky z povrchu zemskeho, která nesmí strpět, aby vražedníci žili a synové páchali bezbožností. A proto, bratři, uchopte tyto zbraně se silou, která ve válce brání vlast před nepřátele a v míru chrání slabé a své druhy před zloději, neboť je plně oddána spravedlnosti.

Takové skutky jsou povinností odvety, kterou vykonají dobří lidé a za dobrým účelem. Nemějte strach, bratři, nemějte strach! Nebudejte poskvrněni ani vraždou, ani cejchem jiného zločinu! Naopak, vina na vás padne právě tehdy, upustíte-li od svého záměru! Ztrestat

ve jménu Božím totiž není krutostí, ale zbožným skutkem!^a Vedte spravedlivou válku jménem spravedlivého hněvu, ale nikoli zaslepeného! Jak praví náš Isidor:^b „Taková válka je spravedlivá, která se vyhlásí a vede se za účelem znovuzískání toho, co nám patří, anebo proto, aby byli vyhnáni a odraženi nepřátelé.“^c Je to správné jednání, neboť při trestání vrahů, svatokrádežníků a travičů není prolítí krve vraždou! Stejně tak platí, že sám není krutý, kdo krutého potírá! A také platí, že kdo trestá špatného pro jeho špatnost a má důvod ho zabít, ten slouží Bohu!

Izraelští synové vedli jistě spravedlivou válku proti Amorejským,^d kteří jim bránili v nenásilném pochodu. A vy, lid izraelský, synové Krista a služebníci kříže, vy snad dáte nepřátelům kříže takovou příležitost – totiž aby nás beztrestně napadali? Jistěže ne! Poslechněte si, co v tomto smyslu pravil svatý Augustin presbyterovi Donátovi: „Zlovůli se nesmí nechat volnost, tak jako svatému Pavlovi nebylo dovoleno jednat s velkou zlovůli, když pronásledoval Boží církev.“^e Nebo Jan Zlatoustý, *Výklad evangelia sv. Matouše*, sedmnáctá homilie:^f „Abraham se neměl stát vrahem nepřátel, ale dokonce své vlastní krve“ (oč to je horší!), a přesto byl Bohu stále a stále milejší. Rovněž Jeroným napsal Ripariovi: „Četl jsem příběhy o násilnosti Pinchasově, o neoblomnosti Eliášově, o horlivosti Šimona Kananejského, o přisnosti Petrově, který sklátil Ananiáše a Safiru, o neúprosnosti Pavlovi, který ztrestal věčnou slepotou kouzelníka Elymase, jenž podvracel Boží cesty.“^g Proto stojí v Písmu psáno: „Kdyby tě tvůj bratr a přítel či manželka, která s tebou žije, chtěli odchylnit od pravdy, vztáhni na ně svou ruku a prolij jejich krev!“^h Vždyť vy jste v duchovním smyslu naplněním těchto slov! To ve vás Pán zahubil Šavla a stvořil Pavla! Šavel i Pavel mají sice stejné tělo, ale nemají

- a Jeroným, Ep. 109, 3.
- b Isidor Sevillský, Etym. 18, 1, 2.
- c Srov. Dt 3, 26nn.
- d Srov. Augustin, Ep. 173, 3.
- e Jan Chryzostomos, In Matthaem, Homil 17, 5.
- f Nu 25, 7; Z 106, 31.
- g Gn 22, 16-18.
- h Jeroným, Ep. 109, 3. Srov. Nu 25, 7; 1 Kr 18, 40; L 6; Sk 5, 1-11; Sk 13, 11.
- i Srov. Dt 13, 6nn.

stejnou mysl, neboť došlo k jejich proměně. Hleďte, jak je Bůh shovívavý, jak je spravedlivý, jak je milosrdný! Ničeho vám neodepřel, umožnil vám činit tytéž skutky, které byste činili doma, a změnil jen vaše pohnutky! Jste zvyklí zacházet mečem a zbraní, jste zvyklí drancovat a vykonávat jiné vojenské činy, které tu nemusím jednotlivě probírat. Jak vidím, nesete si zbraně i jiné vojenské odznaky. Vaše pohnutky jsou však rozdílné, jak už jsem řekl. Nezměnily se vaše činy, ale vaše vůle, neboť jste poslušni apoštolových slov: „jako jste se dříve propůjčovali k službě nečistotě a nepravosti, tak se nyní dejte (...)“ a tak dále.^a Přišli jste ve zbroji, nuže, jedněte jako dobří vojáci! Není hříchem být vojákem, je však hříchem být vojákem pro kořist. Přijměte proto, pro vás i vaše blízké, spásnou radu, kterou dal Augustin vojevůdci Bonifácovi: „Chopte se zbraní a vaše modlitba necht se donese k uším Stvořitele, protože až dojde k bitvě, Bůh vše uvidí a vítězství dopřeje té straně, která je spravedlivá!“^b Vskutku, právě ve vás se naplnilo proroctví, které bylo proneseno ku chvále udatnosti a slávy Božích synů: „Jak to, že jeden zažene tisíc a dva obrátí na útěk deset tisíc?“^c anebo: „Pět z vás bude pronásledovat sto protivníků a sto z vás deset tisíc; vaši nepřátelé padnou před vámi mečem;“^d neboť je-li válka započata z Božího rozkazu, pak je nemístné pochybovat o její správnosti.

- a „(...) do služby spravedlnosti a svatosti“ (Ř 6, 19). Citát byl zřejmě natolik známý, že jej biskup nepokládá za nutné dokončit – pozn. překl.
- b Augustin, Ep. 13, (194).
- c Dt 32, 30.
- d Lv 26, 8.

DOBÝTÍ LISABONU 1

[...]

Po ujednání všech těchto bodů bylo za všeobecného souhlasu rozhodnuto, že do města pošleme vyjednavče, který se sejde s nepřítelem a vyvolá v něm dojem, že k útoku přistoupíme pouze velice neradi.

A tak byl k městu vyslán arcibiskup z Bragy, portský biskup a několik málo našich mužů. Vyměnili si navzájem odznaky míru, pak na hradby vystoupil samotný velitel města, biskup a čelní zástupci města, načež bylo dohodnuto příměří po dobu, než obě dvě strany sdělí své požadavky.

Poté vystoupil arcibiskup z Bragy a pronesl následující řeč:

„Nechť Bůh míru a lásky sejme z vašich srdcí závoj bludu a obrátí vás k Sobě!

Ano, i my jsme k vám přišli mluvit o míru. Ve svornosti totiž malé věci rostou, v nesvornosti se i ty největší rozpadají.⁷⁹ A právě proto, aby mezi námi nevládla neustálá nesvornost, přišli jsme sem k vám s úmyslem vyjednat mír.

Jsmo přece od přirozenosti zrozeni z jednoho jediného počátku, a proto by se neslušelo, abychom na sebe nevrážili, jsouce spojeni svazkem lidské soudržnosti a poutem svornosti, této matky všech věcí. Nepřišli jsme k tomuto městu, jež je ve vašem držení, proto, abychom vás z něho vyhnali a vyplenili je - ovšem pokud je to i vaše vůle. K vrozené křesťanské dobrotě totiž náleží to, že ačkoli brání své vlastní statky, na cizí ruku nevztahuje.

Činíme si však nárok na toto město, protože je to naše právo. Kdybyste měli vrozený smysl pro spravedlnost, zajistě byste se nenechali prosit a se všemi svými zavazadly, penězi a majetkem a svými manželkami a dětmi byste se vrátili do maurské země, z níž jste přišli, a ponechali byste nám to, co je naše.

My ovšem z vlastní zkušenosti dobře víme, že takovou věc učiníte leda proti své vůli a pod nátlakem. Ale zkuste přece jen projevit snahu a odejděte dobrovolně. Jestliže to učiníte z vlastní vůle, vyhnete se tím nejsmutnějším důsledkům našeho požadavku. Jaké jiné dohody bychom mohli společně dosáhnout, to nevím, neboť štěstí, které je zpočátku dáno všem, nemá zaručené nikdo. To vy jste přišli ze země Maurů a Moabitů a proradně jste ukradli portugalské království vašemu i našemu králi.⁸⁰ Od té doby jste vyplenili nesčetná města, vsi a kostely a děláte to stále až do dneška. Porušili jste na jedné straně slíbenou věrnost, a na druhé straně i zásady lidského soužití.

Již tři sta padesát osm let⁸¹ máte neprávem ve svém držení naše města a území, která před vámi obývali křesťané. Ti nebyli k přijetí víry nuceni mečem, ale stali se Božími syny na základě zvěstování a kázání, a to v časech našeho apoštola Jakuba a jeho žáků Donáta, Torquata, Secunda, Endaletia, Eufrasia, Tesifonta, Victoria, Pelagia a mnoha dalších mužů s apoštolskými vlastnostmi.⁸² V tomto městě je mi svědkem krev, kterou tu v době římského správce Daciána prolili mučedníci Kristova jména, jako například Maxima, Verissima a panna Julie. Vzpomeňte sami na toledský koncil, konaný za našeho i vašeho slavného krále Sisebuta.⁸³ Dalšími svědky jsou arcibiskup Isidor Sevillský, tehdejší biskup lisabonské církve Viericus⁸⁴ a s ním více než dvě stě biskupů v celé Hispánii. Ve městech to navíc dosvědčují ještě dnes trosky kostelů, což jsou důkazy víc než očividné.

S přihlédnutím k tomu, že toto město máte v držení již dlouho a žijete tu již po celé generace, zachováme se k vám s laskavostí nám vlastní. Odevzdejte do našich rukou opevněný hrad a každému z vás budou zachována práva, která měl dosud. Nechceme vás přece vyhánět z místa, kde žijete tak dlouho. Nechtě každý z vás žije podle svých zvyků, nebude-li chtít dobrovolně rozšířit řady Boží církve.⁸⁵

Vidíme sami, že vaše bohaté a vzkvétající město je vystaveno lačnosti ze strany mnoha lidí. Obrovské zástupy ve vojenských táborech i na lodích jsou vašimi zapřísáhlými nepřáteli! Pamatujte, že budou ušet-

řena vaše pole a plodiny, pamatujte, že budou ušetřeny vaše peníze, nebo že bude alespoň ušetřena vaše krev! Přijměte mír, dokud je pro vás příznivý! Není přece pochyb o tom, že mnohem lepší je mír, který nikdy nebyl porušen, než ten, který byl vykoupěn množstvím krve. Je to tak: mnohem lepší je zdraví, které nebylo nikdy podlomeno, než to, které bylo za použití násilných a bolestivých metod zachráněno z těžké nemoci a smrtelného ohrožení. Choroba, která vás sužuje, je vážná a nebezpečná; a bude ještě hůře, nepřijmete-li kroky potřebné k uzdravení. Buď bude vymýcena choroba, anebo vy. Mějte se na pozoru, neboť konec se blíží stále rychleji. Myslete na vaše bezpečí, dokud je čas. Staré přísloví říká, že „teprve v aréně volí gladiátor způsob boje“.⁸⁶ A nyní vás žádám o odpověď!⁸⁷

Na to podal jeden z přítomných starců následující odpověď:

„Jak vidím, umíš dobře zacházet se slovy. Nenechal ses svou řečí unést ani jsi nemluvil déle, než jsi chtěl. Tvoje řeč měla jediný účel: najít způsob, jak získat naše město. Avšak jednu věc na tobě obdivovat nemohu; zatímco jeden les či kraj je dost veliký na to, aby v něm žilo mnoho slonů či lvů, tobě nestačí ani moře, ani země. Tvou pohnutkou totiž není nouze a potřeba, ale ctižálost v duši.

Pokud jde o to, co jsi vykládal o štěstí, které může připadnout komukoli: vy přece chcete naše štěstí zničit, přičemž svou ctižálost nazýváte touhou po spravedlnosti a neřesti vydáváte za ctnost. Vaše nenasytnost totiž dosáhla již takových rozměrů, že podlost vám působí nejen zalíbení, ale přímo rozkoš, a z takového stavu se můžete vyléčit jen velmi těžko, neboť dokonalé neštěstí plynoucí z vaší lačnosti již takřka překročilo přirozenou míru.

Podle tvého mínění se z nás mají stát chudáci a vyhnanci, abyste vy získali slávu. Taková touha po slávě není víc než prázdná ješitnost. Pokaždé když vaše hrabivost překročila zdravou míru, zalakla se sama sebou a zemdlela. Kolikrát - jenom co sahá naše paměť - přitáhli jste sem společně s poutníky a cizinci, abyste nás odtud vyhnali? Nemáte snad potěšení ze svých vlastních věcí? Nebo jste snad doma spáchali nějaký zločin, že musíte neustále prchat? Je jisté, že stále prchání

⁸⁶ Seneca, Ep. 22, 1.

usvědčuje vašeho ducha z vrozené nestálosti, neboť ten, kdo není s to zastavit prchající tělo, není schopen uklidnit ani svého ducha.

Vydat vám naše město po dobrém či v něm setrvat jako vaši poddaní, to nebylo nikdy naším úmyslem. Nešli jsme tak daleko ve svých úvahách, abychom opustili jistotu a vyměnili ji za nejistotu. Na veliké věci je třeba pohlížet s velkou prozíravostí. Uznávám, že toto město bývalo kdysi vaše. Nyní je naše a v budoucnu bude snad zase vaše. To je věc, o které rozhoduje Boží vůle. Chtěl-li tak Bůh, patřil Lisabon nám; nebude-li tak chtít, patřit nám nebude. Je to tak, žádná hradba nemůže zůstat nedobyta proti Boží vůli. I nám nechtě je tedy milé, co je milé Bohu, jenž zachránil již tolikrát naši krev z vašich rukou. K němu a k jeho rozhodnutím jsme nepřestali vzhlížet a vedly nás k tomu oprávněné důvody: Bůh nemůže být poražen, má ve své moci všechno zlo a - což je nejsilnější důvod ze všech - právě on nás podrobuje neštěstím, bolestem a křivdám.

Odejděte odtud pryč, neboť brána do našeho města pro vás není otevřena a to můžete změnit jedině mečem. My totiž nijak zvlášť nedbáme vašich výhrůžek ani povyku barbarů, jejichž statečnost známe lépe než jejich jazyk. Pokud jde o neblahý a nevyhnutelně zlý konec, který nám věštíte, pak jedině budoucnost rozhodne o tom, zda nastane. Žít ve strachu z toho, co bude, je zajisté pošetilé a znamená to jedinou věc: přivolávat na sebe neštěstí. To nejlepší, co můžeme udělat, je hledat útěchu a snažit se oddálit vše to, čemu sice nemůžeme zabránit, ale bázeň v naší duši nám to radí vyzkoušet. Neboť ustavičný palčivý strach a hrozba smrti dokáží podnítit k odvaze i netečného člověka a statečnost bývá tím větší, čím nevyhnutelnější nouze si ji

vynutila.

Ale proč bych vás měl déle zdržovat? Učiňte, co dokážete! My učiníme, co rozhodne Bůh!“

[...]

V dalších dnech podnikali Maurové časté výpady proti nám, neboť - v důsledku toho, že měli tři brány ústící mezi nás, dvě boční a jednu směřující k moři - pro ně bylo snadné vyjet ven a zase se vrátit, zatímco pro nás bylo obtížné jim vzdorovat. Neobešlo se to beze ztrát ani na jedné, ani na druhé straně, ačkoli maurské ztráty byly pokaždé větší.

Zatímco my jsme ve dne v noci hlídkovali pod jejich hradbami, oni na nás pokřikovali spousty urážek a nadávek: prý bychom si zasloužili tisíckrát zemřít kvůli tomu, že nejsme spokojeni s tím, co máme; a protože tento náš majetek je bezcenný, bažíme po majetku ostatních, který cenu má. Křičeli na nás, že oni nám neublížili ničím jiným než tím, že jsou vlastníky věcí veliké hodnoty, o kterých my jsme přesvědčeni, že by měly náležet nám, zatímco oni jich nejsou hodni. Uráželi nás výroky, že v naší nepřítomnosti se nám doma narodí množství dětí, a tak prý naše manželky ani nebudou litovat naší smrti, protože doma budou mít dostatek levobočků. V případě, že by snad někdo z nás přežil, přísahali, že ho pošlou zpátky jako zmrzačeného chudáka. Takto nás častovali jednou urážkou za druhou a pošklebovali se nám.

Neslušnými a urážlivými slovy bez ustání hanobili a tupili svatou Marii, Matku Páně; nám se pak posmívali za to, že syna chudé ženy uctíváme a posloucháme tak, jako by šlo o nějaké božstvo; za to, že říkáme, že je Bohem a Synem Božím; přitom je prý všeobecně známo, že Bůh je pouze jediný, a to ten, který stvořil všechny věci, které kdy

existovaly, a že neexistuje nikdo takový, kdo by byl stejně věčný jako on a kdo by s ním sdílel jeho božství; Bůh je přece nekonečně dobrý, dokonalý a může učinit cokoli; a může-li Bůh učinit cokoli, pak je největším ponížením a znesvěcením omezit nesmírnou a výjimečnou Božskou moc na lidské možnosti a tělesnou podobu; pokud prý věříme tomu, že to vskutku nastalo, není to nic jiného než šílenství, která se stane příčinou našeho ztracení. Je-li tedy krajně urážlivé nazývat nějakého člověka Bohem, proč prý neuznáme, že Mariin syn byl jedním z největších proroků? Tímto a podobným způsobem se nám pošklebovali, aby nás potupili. Dokonce před námi s velkým výsměchem zvedali znamení kříže, plivali na něj a vytírali si jím zadnice; na důkaz svého pohrdání se na něj i vymočili a poté na nás toto naše znamení hodili. Připadalo nám, jakoby Kristus byl v naší době znovu ponižován nevěřícími, posměšně zdraven a zneuctíván, poplíván zlotřilci, svazován, mrskán důtkami a přibíjen na potupný kříž. Při těchto pocitech se nás zmocňoval větší a větší hněv proti nepřátelům kříže.

Jedna z příčin všech těchto událostí byla i ta, že Boží spravedlnost udržovala Maury v jejich slepotě. Mnohokrát jsme na ně naléhali, mnohokrát jsme jim nabízeli zachování jejich práv i majetku pod podmínkou, že dobrovolně odejdou z města, kamkoliv budou chtít. Bylo jim dokonce slíbeno, že zde mohou zůstat se vším všudy, jen pokud nám odevzdají hrad. Ale náš Bůh nikdy nedopustil, aby se maurská umíněnost projevila něčím jiným než tou nejhorší a krajní neúctou. V Boží předpovědi stálo, že především v této době má na odpůrce kříže dolehnout trest, a to prostřednictvím jakýchkoli, třeba i nijak vynikajících mužů - těch, u nichž Bůh dopustil, aby propadli hanebným vášním, jak jsme později sami viděli.

[...]

Hlad a zápach z mrtvol (uvnitř města nebyl totiž dostatek místa k pohřbívání) mezitím nepřátelům nesmírně ztěžoval život. Jednou se dokonce stalo, že zbytky vyhozené z lodí připlavaly po vodě k hradbám a nepřátelé je vylovili a snědli.⁹⁶ V této souvislosti došlo k jedné směšné příhodě. Několik Vlámů drželo hlídku uvnitř pobožených domů a pojídalo fíky. Když se nasýtí, ponechali zbytky na místě. Zpozorovali to čtyři Maurové a začali se potají, krůček za krůčkem přibližovat – jako ptáci, kteří se kradou k návnadě. Když to Vlámové zpozorovali, začali po okolí častěji rozhazovat zbytky jídla, aby Maury přilákali. Nakonec na jedno místo nastrožili síť a lapili do nich tři Maury, kteří se do nich zapletli. Tato příhoda nás všechny neobyčejně pobavila.

Hned následující noc potom, co byla hradba poddolována [16. října] a jáma zaplněna zápalným dřevem, zřítíl se s prvním kohoutím zako-krháním úsek hradby asi v délce třiceti loktů, a to v celé výšce.⁹⁹

Bylo slyšet Maury, kteří střežili hradby, jak zděšeně křičí, že jsou ochotni rozdělit se o svůj poslední den třeba i se smrtí, jen aby co nejdříve ukončili své dlouhé strádání. Prý nemají strach z utkání se smrtí, ale výostnou útéčkou by pro ně ve chvíli smrti bylo, kdyby si oni, kdo se smrti nebojí, mohli vyměnit místo s námi. Neboť oni se prý nutně odebírají tam, odkud není nutného návratu, a je-li kdekoliv na světě život ukončen dobře, pak jej nikdo nepokládá za krátký, neboť trval tak dlouho, jak měl, a nikoli, jak dlouho mohl; nezáleží totiž na tom, kolik času trval, ale na tom zda byl prožit dobře. A oni jej završují dobrým koncem.

Všichni Maurové ze všech směrů se tedy seběhli k průlomu v hradbách, aby jej bránili a zabednili dřevěnými zátarasy. Tehdy se Kolíňané a Vlámové pokusili proniknout do města, ale byli odraženi.¹⁰⁰ Ačkoli se hradba zřítíla, bránil jim přirozený charakter místa v tom, aby jednoduše vystoupali po vzniklém náspu. Přestože nemohli napadat Maury zblízka, sužovali je zdálky neutuchajícím a prudkým přívalem šípů, a to tak, že nepřátelé, kteří se při bránění vůbec nehýbali ve snaze vyhnout se zraněním, připomínali bodlinatě ježky.¹⁰¹ Takto se útočníkům, byť jich bylo velké množství, bránili až do první hodiny denní, kdy se dobyvatelé vrátili do svých táborů.¹⁰²

Jestliže však mysl nachází zalíbení v sobě jako takové, a to tak, že zneužívá svých sil k tomu, aby zvráceně napodobovala Boha, potom se stává tím menší, čím větší se touží stát. A platí nejen to, že „pýcha je počátkem všeho hřichu“,^a ale i to, že „počátkem lidské pýchy je odpadnutí od Boha“.^b

K pýše se přidala neobyčejně zlovolná závist ďábla – a ten k ní ponoukl i člověka, jenž za ni musel zaplatit trestem. Z toho důvodu člověka stihl trest nápravný (nikoli záhubný) a tomu, komu ďábel nabídl následování pýchy, tomu Pán nabídl následování pokory.

Proto přijal syn Boží lidské tělo a prošel v něm lidským utrpením, aby – stejně tak jako zatracení postihovalo tělo i duši – i věčná spása zahrnovala tělo i duši. Kristus tedy nahradil Adama. Dříve se člověk roditel zatížen hřichem; pak přišel ten, jenž byl bez hřichu, aby svým dobrovolným utrpením uzdravil toho, který trpěl nedobrovolně.

A právě proto nám tihle Maurové, největší neřestníci ze všech, předhazují otázku, proč Boží moudrost nemohla osvobodit člověka jinak než přijetím lidského těla, narozením z ženy a utrpením snášelným ze strany hříšníků.

Samozřejmě, že mohla!

Ale kdyby to udělala, stejně by se jim to při jejich hlouposti zase nelíbilo. Kdyby se totiž Věčné světlo, které lze vidět jen vnitřním zrakem, nezjevilo přímo před jejich očima, tak by je tyto nečisté mysli vůbec nebyly schopny uzříti. A teď, protože nás Bůh ráčil napomocnout ve viditelné podobě (aby tak připravil věci neviditelné), těmto

hamizníkům se nelíbí, že neměl tělo ze zlata; hanebníkům se nelíbí, že se narodil z ženy; pyšným se nelíbí, že trpělivě snášel urážky; bázlivým to, že zemřel. A zjevně proto, aby hájili svoje chyby, říkají, že předmětem jejich nelibosti není člověk, ale Syn Boží. Avšak Syn Boží, jak věří a vyznává katolická víra, přijal lidské tělo, aby v něm prošel lidským utrpením. A to je tak veliký lidský lék, že si jeho velikost nelze ani představit!

Ó, jak veliký lék! Pro každého má pomoc, potlačuje to, co je rozbujele, občerstvuje to, co je zchřadlé, odstraňuje to, co je nadbytečné,

a Sirachovec 10, 15.

b Sirachovec 10, 14.

střeží to, co je potřebné, obnovuje to, co je ztracené, napravuje to, co je pokřivené! Co je to tedy za pýchu a čím jí léčit, jestliže ji nevyléčila pokora Božího Syna? Co je to za hamiznost, jestliže ji nevyléčila chudoba Božího Syna? Co je to za hněv, jestliže jej nevyléčila trpělivost Božího Syna? Co to je za bezcitnost, jestliže ji nevyléčila láska Božího Syna? A konečně, co to je za bázeň a čím jí léčit, jestliže ji nedokáže vyléčit Jeho vzkříšení?

Vy pak, nejdraší bratři, následovníci Krista, vyhnanci ze své vůle, kteří jste dobrovolně přijali chudobu, slyšte a mějte na paměti, že tomu, kdo začíná, tomu je slibováno, ale tomu, kdo vytrvá, tomu se teprve dostává odměny! Avšak vytrvat nedokáže ten, kdo je nedbalý již na počátku dobrého díla či kdo se z nevědomosti ubírá po mylných cestách. Pokud ovšem ten, kdo je nevědomý, nalezne znovu v lítosti rozum a moudrost, potom se v slzách a nárcích pomodlí stejně jako prorok, totiž slovy „nepřipomínej si hříchy mého mládí a mou nevědomost“,^a aby pak společně s apoštolem po zásluze dodal „došel jsem slitování, neboť jsem jednal v nevědomosti“.^b Ti, kdo jsou nedbalí, nechť ve vsí pečlivosti přinesou „ovoce prokazující pokání“;^c nechť ten, kdo si připomene, jak někdy páchal nesprávné skutky, navykne si na to se jich vystříhat! Chcete-li, bratři, aby vám Bůh odpustil vaše hříchy, modlete se za to, aby na vás sestoupila jeho milost, a za to, aby Bůh připočetl vaše přání mezi dobré věci. Na počátku své proměny se musíte ze všech sil vynasnažit, aby ve vaší mysli nezůstala žádná touha po tom, co jste opustili, neboť špatné úmysly, které se nyní skrývají ve své mysli, projeví se v budoucnosti jako trest ve vašem díle.

Bratři, nevkládejte své naděje do nespravedlností a oprostěte se od touhy loupit“^d; namísto toho „vložte svou naději v Pána, a naplní touhu vašeho srdce“!^e

Dojděte nového smíření s Bohem! Staniz se Kristus opět vaším šatem! Buďte tak vy Jeho neposkvřenými syny! Pomyslete na zázraky, které

a Ž 25, 7.
b 1. Tim 1, 13.
c Mt 3, 8.
d Ž 64, 11.
e Ž 37, 3-4.

ve vás Pán způsobil, když jste, očistění novým křtem pokání, opustili svoji zemi i své rodiny; na to, jak vás bez úhony přepravil přes širá moře a prudkými bouřemi; na to, jak odhodlaně vás poté, co jste sem dospěli, vedl Duch svatý při obsazování tohoto předměstí, v němž nyní dlíme; na to, jak jsme ho ovládli takřka bez prolití své krve! To přece nebylo nic jiného než očividný zázrak!

Ukažte tedy v této výpravě znovu své schopnosti, s nimiž jste sem přišli, a zaručuji vám, že rozdrtíte sílu svých nepřátel! A neslibuji to já, nýbrž Pán, jenž neustále pomáhá a přeje tomu, kdo žádá a je toho hoden, jenž nikdy neodpírá svou milost tomu, kdo se mu vyznává ze svých chyb.

Ve střetu s vámi nemůže nepřítel obstát – a není divu! Koho hanobí bludná a pomýlená víra, toho bezpochyby postihuje i neschopnost

jednat. Důsledkem nevědomosti je přece slepota a neschopnost ducha přichází obvykle ruku v ruce se slabostí a obtížemi těla. Nebojte se, bratři, odložte bázeň, nenechte se zastrašit a nedovolte, aby vás cokoli zaskočilo! Pakliže vám náš Bůh nedovolil vstoupit do tohoto města ani za cenu tak dlouhého strádání, zajisté ve vás dosáhl jednoho: ustavičnou a stálou námahou upevnil vaši trpělivost, a taková trpělivost bude znamenat vaši ještě větší vytrvalost! Vzchopte se tedy, bratři, a vezměte do rukou zbraně! Nemusíte přece bojovat ani s Giganty ani s Lapity;¹⁰³ vaši nepřátelé jsou jen bezmocní a vystrašení zloději a lapkové, kteří činí jednu nejpouť za druhou a které dokáže vyvést z míry i to, že nejsou schopni stmelit své zmatené zástupy.

Pohleďte, bratři, pohleďte na dřevo z kříže Páně! Poklekněte na kolena, skloňte se k zemi, bijte se do hříšných prsou a vyčekejte Boží pomoci! Ona přijde, ó ano, zajisté přijde! Uzříte, jak k vám Boží pomoc přichází! Modlete se k Pánu Kristu, který na tomto spásosnosném kříži rozepjal své ruce a nohy jen pro vaši spásu a slávu! V tomto znamení zvítězíte, proto nesmíte váhat! Naše víra praví, že kdo zemře pod jeho ochranou, ten svůj život neztratil, a není pochyb o tom, že jej proměnil v něco lepšího! Být tady naživu, to je sláva, a zemřít, to je zisk!^a

Bratři!

a Ep 1, 21.

Následně se udál veliký a podivuhodný zázrak: celé dva týdny před dobytím města byly potraviny nepřátel nepoživatelné a nesnesitelně zapáchaly, zatímco když jsme je ochutnali po dobytí my, shledali jsme, že jsou dobré a nezkažené.

Po prohledání města bylo v jamách nalezeno zhruba osm tisíc měric pšenice a ječmene a dále přibližně dvanáct tisíc sextariů¹⁰⁷ olivového oleje.

Pokud se jedná o maurské náboženství, mohl jsem na vlastní oči vidět to, o čem jsem se již dříve zmínil. V jejich chrámu, jehož vysokou stavbu nese sedm řad sloupů a stejný počet kleneb, se našlo téměř dvě stě mrtvých těl, a to nemluvím o dalších osmi stech nemocných, kteří tam setrvali uprostřed vsí této nečistoty a ve vlastních výkalech.

Takto jsme dobyli město, které jsme obléhali sedmnáct týdnů. Vzápětí se vzdali i obyvatelé Sintry a vydali svou pevnost králi. Hrad v Palmele jeho strážci opustili sami a král jej získal již prázdný. Když jsme si podrobili všechna další opevněná místa spadající pod Lisabon, provolávala celá Hispánie ve všech svých krajích Frankům slávu, zatímco Maury, ke kterým dolehla zpráva o této události, jímala hrůza.

Poté¹⁰⁸ byl na biskupský stolec zvolen jeden z našich, Gilbert z Hastingsu, a král, arcibiskup, biskupové i všichni duchovní a laické vyjádřili svůj souhlas s jeho zvolením. Na svátek Všech svatých [1. listopadu] očistil arcibiskup a jeho čtyři biskupové¹⁰⁹ ke chvále a slávě jména Kristova a jeho Nejsvětější rodičky chrám a ustanovil jej znovu biskupským sídlem, pod nějž spadají tyto hrady a vsi: za řekou Tejem hrad Alcácer,¹¹⁰ hrad Palmela a oblast Almada; před Tejem hrad Sintra, hrad Santarém, hrad Leiria. Hranice biskupství sahají od hradu Alcácer až po hrad Leiria, od moře na západě až po město Évora.

Mezi Maury brzy nato propukla morová rána. Nabyla takového rozsahu, že ve vyprahlých pustinách, na vinicích, v osadách, na návších i ve zřícených domech ležely tisíce a tisíce mrtvých těl, ponechaných napospas šelmám a ptákům. Ti, kdo zůstali naživu, potáceli se po zemském povrchu jako vybledlé přízraky, pokorně objímali a líbali znamení kříže a vyznávali, že Panna Marie, plná dobroty, je svatou Matkou Boží. A nejen to: všechny své činy i řeči, a to i v posledních chvílích života, prokládali úpěnlivými prosbami a vzýváním „Panny Marie dobrotivé, dobrotivé Panny Marie“.¹²¹ Když jsme to viděli, co jiného nám mohlo přijít na mysl než ono známé Izajášovo proroctví, které se našim prostřednictvím radostně

vyplnilo a ve kterém se praví, že: „otěže omylu, které svrály čelisti národů, proměnily se v dokonale slavnostní zpěv“^a.

Když pomyslíme na to, že ve stejném stavu jsme kdysi bývali i my, pak musíme poděkovat Stvořiteli za to, že jsme šíje našeho ducha vymanili z poddanství pozemského světa. A vskutku, dokud byly naše čelisti sevřeny v otěžích omylu, nebyli jsme s to vzdát Bohu chválu vyznáním víry. Proto nyní chvalme Boha za toto vyznání víry a radujme se v této posvěcené a slavnostní chvíli! Necht' je naše jednání odpovědí na veliké milosrdenství našeho Vykupitele! Poznali jsme Světlo, a proto odložme stranou tenné a zvrhlé skutky a podejme **zvěst o zázracích, jež naším prostřednictvím Bůh ráčil vykonat!**

Neboť Bůh vydal do našich rukou nepřátele kříže a Boží pomsta na ně dolehla se vši tvrdostí. Spatřili jsme zničené město, pobořený hrad, zpustošený venkov, opuštěnou krajinu, liduprázdná pole a mauriské nářky a truchlení, měli bychom tedy pocítit soustrast nad jejich špatným osudem a koncem, lítost a soucit nad jejich bezradností, jak proto, že bič Boží spravedlnosti dosud nedokončil své dílo, tak zajisté i proto, že ani my křesťané jsme mezi ranami Božího trestu nenapravili omyly našeho jednání.

Buďme soucitní, ale zároveň se radujme! Je to vskutku tak: když všemohoucí Bůh trestá jakékoli hříšníky, musíme pocítit soucit nad tím, jak žalostně hynou, a zároveň se radovat nad spravedlností jejich soudce. Ať se tedy každý z nás pozorně zamyslí sám nad sebou a přemýšlí o Božích soudech, jejichž účelem není jen potrestání špatných lidí, ale též poučení lidí dobrých. Dobré totiž Bůh odměňuje darem, zatímco špatné poučuje trestem.

Je jisté, že jsme naše nepřátele neporazili spravedlností našich požadavků, ale skrze veliké Boží milosrdenství. Nedopusťme tedy, aby naše mysl z takového množství darů zpychla! Nehonosme se tím, že jsme získali to, co jiní nemají! Nepokládejme zkázu nepřátel za naši slávu! Možná že právě jejich strasti je přivedou ke slávě, zatímco nám vítězná pýcha způsobí neštěstí. Vždyť Bůh zatvrzuje jen toho, koho chce, a nad kým chce, nad tím se smiluje,^b a jak praví

a Iz 30, 28aa
b Ř 9, 18

Pečeť z roku 1352 se zpodoběním středověkého Lisabonu, s katedrálou (uprostřed), s někdejší maurskou čtvrtí a opevněním.

Jób, „když On nastolí mír, kdo jej poruší? A jakmile skryje svou tvář, kdo jí spatří?“^a

Nikdo tedy nehledej odpověď na otázku, proč jsme z tohoto boje vyšli vítězně my křesťané a proč nám pohané bezmocně podlehli. Nikdo nehledej odpověď na otázku, proč jedněm se dostává daru Boží milosti, zatímco druhí bývají navzdory svým zásluhám poraženi. Překvapuje-li snad někoho, že právě nám křesťanům se dostalo Boží milosti, ať si připomene onen výrok „když On nastolí mír, kdo jej poruší?“. Diví-li se někdo tomu, že naši nepřátele byli rozdraceni a zničeni, ať si vzpomene na to, že „jakmile Bůh skryje svou tvář, kdo jí spatří?“ Rozhodnutí Nejvyšší dobroty, jež je nám skryta, nechť je dostatečnou odpovědí na otázky rozumu, jenž nám je přístupný.

A proto, když Pán v evangeliu hovoří o této otázce, praví: „Chvá-

lim tě, Otče, Pane nebe i země, za to, že jsi to skryl před mudrcy a rozvážnými a zjevil jsi to těm nejmenším“^b a hned poté dodává cosi jako odůvodnění toho ukrytí a zjevení: „Ano, Otče, neboť tak se ti zlíbilo před Tebou.“^c

Právě tato slova jsou pro nás zajisté výzvou k pokoře a k tomu, abychom z nerozvážnosti nepátrali po důvodech, pro něž Nejvyšší

a Jb 34, 29
b Mt 11, 25
c Mt 11, 26

jednoho povyšuje a druhého pokořuje. Ačkoli je nechápeme, stojíme tváří v tvář rozhodnutím Boží vůle, kterým se naši nepřátelé nemohli vzepřít. Pohleďme tedy na naše nečisté a potřísněné svědomí a s bázní a úzkostí v mysli zvolme k Bohu:

Ustaň již, Pane, ustaň v práci svých rukou! Zastav dílo svého hněvu, Pane! Zadrž svou ruku, již dost, Pane!^a Ano, Pane, už dost bylo toho, co jsi v náš prospěch a k jejich škodě do této chvíle vybojoval! Je-li to možné, nechť se nyní jejich zármutek promění v radost, tak aby poznali Tebe jediného, živého a pravého Boha, a Toho, jež jsi poslal, Ježíše Krista,^b Tvého syna; neboť Ty žiješ a panuješ po všechny věky věků! Amen!^c

Znak města Lisabonu s dvěma havrany, kteří údajně provázeli mrtvé tělo sv. Vincenta, patrona města.

a Pa 21, 15
b J 17, 3

DOBYTÍ LISABONU
A RECONQUISTA PORTUGALSKA,
PRAMA: ARBO, 2008

DVAMEZCIETMÝ ROZDIEL
PRAVÍ O STROMIECH,
JENŽ SEMKRÁT PŘES LÉTO NESŮ;
O SMARAGDIECH LACINÝCH;
O LIDECH PRODAJNÝCH;
O PÉCKÁCH, JEŠTO KURY PLODIE;
TAKÉ O DVORNÝCH JABLKÁCH

LEITONIA REV. MANDEVILLA (9. čl. 14. 14. 14.)

V Ejipte jsou štěpové v některých zahradách, jenž sedmkrát ovoce přes léto přinášejí a tolikrát kvítí i listy obnovují; a to jsou jablka i hrušky rozličné. V Ejipte smaragdy nalezuji a obecně prodávají, a jsou velmi lacíní v té zemi, více nežli jinde.

V tom úhlavném městě ejijském, ješto slove Kar, tu prodávají vše lidi, ženy i muže, kteřížto s nimi neležejí, neb oni vicru mají jako zde skót. Také v témž městě jest duom pln malých pécek, a ty jsou málo teplé od sebe samy. I přinášejí ženy vajce, z nichžto chtějí kuřence zploditi, i kladú

v ty pécky a zacpají je hnojem; a ve třech nedělích vylehú se z vajec kuřenci; a ty ženy přijdú, každá své kuřence pobéře. A to činie přese všecko léto ústavně. Protož v tom městě i v tom kraji jest mnoho kuřence.

Také v tom městě nalézají velmi dlhá jablka, a slová jablka z ráje. A nelze jich z té země vyvéztí, neb zhnijí v šesti dnech, neb jsou měkka a sladka. A roste jich dobře sto na jednom pni nebo na jedné větvi. A toho stromu listie jest dobře na nohu všří a na loket vzdéli. Také jsou tu jablka, jenž slová Adamova jablka, neb tak rostú od přirození, jako by byly nakušeny s jedné strany. Také sú tu fíkoví stromové, na nichž rostú fíci bez listu.

TRÍDCÁTÝ PRVNÍ ROZDIEL
PRAVÍ, KTERAK UHAŠENIE LAMPY
OZNAMUJE SMRT KNĚZE I HODNOST
I NEHODNOST JEGO,
A KTERAK SE ZJEVÍ,
K TOMÁNA UMRLÉHO KNĚZE MÍSTO
VSTÚPITI, A ŽE IŽÁDNÁ MÚCHA
ANI KTERÁ NEČISTÁ ŽÍŽALA
MŮŽ V TOM KLÁŠTEŘE OSTATI

Slušie věděti, že v tom klášteře nebo v kostele, v němžto leží tělo svaté Kateřiny, visí mnoho lamp neb svietednic, neb každý kněz má svú vlastnú lampu. A když který z nich nemocen bude a má v té nemoci umřieti, tehda jeho lampa mdlé ústavně v svém světle, a když on umře, tehda ona uhasne. A jakž jiného zvolé na miesto jeho, ihned ta lampa sama se zasvietí. Pakli ten zvolený jest nehodný, tehdy ostane tak zhašena. Druhdy také, když mají preláta sobě zvoliti, tehda božím zjednaním naleznú jméno napsáno na oltári toho, kohož mají voliti. A to se děje ve měsí; a ten, ktož mši slúž, ten to jméno přečta jiným bratróm povie. A toť sem dávno byl slýchal praviec, a já sem tázal o to mníchóv, bylo-li by to tak. Ale nechťeli jsou mi toho dlúho pověděti, až sem jim řekl, že divové boží nemají zatajení býti, neb jeho divové jsou svědečstie jeho moci, jakož psáno

stojí v žaltáři: „Divná svědečstvie tvá, Hospodine.“ Tehda oni odpověděchu, že se jest to často stalo. A nic jiného nemohl sem od nich mieti.

A tu jest také mnoho jiných divón v tom kostele, že do něho nemuoz žádná múcha ani která nečistá žížala ani zvř vjíti ani v stavenie, jenž k tomu příslušie, kakžkoli jest těch věcí přeliš mnoho v té pášti. A oni pravie, že se to

stalo zvláštním obyčejem a božím způsobem, neb z dáva v tom klášteře bylo jest tak mnoho much a jiných žížel nečistých, že mnišie nemohli tu ostati, že jsou se musili odtud vybrati. A když se odtad bráchu, zjeví se jim matka božie a kaže se jim zase vrátiti. A potom až do dnešního dne žádná takáž žížala viac jim neškodila.

TRÍDCÁTÝ A OSMÝ ROZDIEL
PRAVÍ O BETHLÉMĚ,
O JEHO KRÁSNÉM KOSTELE A POLI
K VĚTNÉM, NA NĚMŽTO PANNA
PORUŠENÍM KŘIVÉ NARČENÁ BYLA
DIVNĚ OD SMRTI ZPROŠTĚNA,
O MIESTĚ BOŽÉHO NAROZENIE,
KDE JEST HVĚZDA STÁLA

Z Ebron přijde u puol dni do Bethléma, neb jest jedno pět mil utěšené cesty a rovné. Bethlém jest město malé, úzké a dlúhé; a jest dobře ohrazeno dobrými zdmi a přiekopy. A bylo nazváno Eufrates, jakož die Písmo: „Toť jsme jeho slyšeli v Eufratě, nalezli sme jeho na polích lesných.“ Na kraji toho města zevnitř na vzhod slunce jest udělán krásný kostel s stieny a s věžemi a s pilíři; a jest v tom kostele dobře čtyřiačtyřidceti slúpov mramorových.

A mezi tím městem a tím kostelem leží rovné pole Ktvúcie. A jest tak nazváno pro jeden div, jenž se jest tu stal. Neb stalo se, že jednu pannu nařekli křivě, by ona své panenství porušila, pro něžto měla býti upálena. A když

ten oheň plápolal, mezi trnie vjde a poče hořeti. Tehda ona prosi Pána Boha, jakož vie jejie nevinu, aby jí lidu okázal; a s tím jde do ohně, a ihned zhase, a to spálené trnie obrátí se v rózi, a ratolesti biechu róžené. A tak ctná ta panna by zproštěna. A nazvachu to pole Ktvúce pole.

A vedlé věže toho kostela, šestnácte stupňov vzhóru, tu jest to miesto svaté, v němžto Pán Jezus Kristus narodil se jest. A to miesto velmi bohaté jest obděláno dobrým mramorovým kamenem a lazúrem, a zlatem velmi krásně zmalováno. A pak třmi stupněmi níže tu jsou ty jesličky, v nichžto Pán Ježíš byl položen, a vól s oslem nau dýcháchu. A vedlé toho stojí stavenie, na němžto hvězda stála, kteráž byla ty Tři krále přivedla. A kakžkoli my jmenujem ty Tři krále Kašpar, Melchior, Baltazar, však Židé je jinak jmenujú, točíš Appelius, Amerius, Damosius; Řekové je jmenujú Agelach, Serasis, Ejot.

ŠEDESÁTÝ A OSMÝ ROZDIEL
PRAVÍ O AMAZONSKÉ ZEMI,
VNÍŽ ŽENY SAMY PŘEBÝVAJÍ,
A O JICH OBYČEJÍCH,
O ZEMIGECH,
O VELIKÉM ALEXANDROVI,
O MĚSTU OD NĚHO UDĚLANÉM,
O DVOJÍ ZEMI MŮŘENÍNSKÉ,
O STUDNICE VE DNE STUDENÉ
A V NOCI HORKÉ,
O LIDECH ZA MLADY ŠEDIVÝCH
A NA STAROST ČERNÝCH,
O LIDECH VELMI RYCHLÝCH
O JEDNÉ NOZE

S oné strany země Kaldejské leží Amazonie. A to jest ta země, v nížto žádný muž nebydlí, nežli vše ženy, aniž ony chtějí mezi sebou mužov mieti, aniž chtějí od koho býti zpravovány, aniž komu poddány, ale samy chtějí panovati.

A ta země jesti jako ostrov se všech strán vuokol mořem a vodami obklíčena kromě jedné šíje, jížto sem i tam jedú. A tu bydlé muže s druhé strany vuody. K nimžto ony plavie se, kdyžto chtějí s nimi tovaryšiti; ale žádný muž neplaví se k nim, neb toho ony nedopustie. Tu se pak zabývají s nimi dobře osm dní nebo méně. A když pak děti rodie, což bude pacholíkóv, ty pošlí k mužóm anebo zahubie; pakli budú děvečky, ty samy chovají. A jest-liť urozena, tehdy jí připálé levú bradavičku, aby jí ten prs nerostl, aby jí štítu nepřekážel; pakliť nenie urozena, tehda jí připálé pravú bradavičku, aby jí ten prs nerostl a potom jí na vytahování lučístě aby nepřekážel. Někdy zdávna bydlely jsou ženy s mužmi tudiez jako i v jiných zemích, a bylo jest tu království. Pak měli boj s králem, jemuž bylo jmě Calophines z Sechim. I ztratili jsou pobitie Amazonští a byli všickni muži zbiti. A proto rozhněvala se králevá i vsecky ženy i panny, i zbichu muže, kteříž biechu v zemi ostali, a sebravše se vsecky v jedno vojsko, i táhly do Sicheu a zmordovaly všecko, což jsou nalezly, a dobyly jsou některých zemí a království, kteréžto potom od nich v manstvo přijmáti musie. A tak ženy to království drže Amazonské bez mužov.

Ale jsou ty ženy zmužilé a múdré. A jezdieť často do jiných království na žold, jenž slove země Gech. A jesti utěšená země. A skrze tu zemi vedl jest Alexander svouj lid, když jest byl cesaře perského přemohl. A tu jest ustavil první město své jménem Alexandria; neb do kteréžkoli země on jest přijel, v niežto dřeve nebýval, tu jest ustavil město a je Alexandřii nazval; a tak těch jest měst dobře dvanácte ustavil ve všech zemích.

Vedlé Kaldejské země leží múřenínská země a ta trvá až do Ejipta, jakož svrchupsáno jest; a jesti na dvě rozdělana: vyššie jest na vschod slunce, nižšie jest ku polodni, že, ktož se obrátí na vzhod slunce očima, tehda ta země nižšie bude mu na pravo. A v uobú zemí jsou lidé črni jako uhel, a v nižší daleko črnější. A protož ta nižšie múřenínská země slove Mauritonia od múřenínov. V té jisté krajině jest jedna studnice ve dne tak studená, že žádný jic píti nemuoz, a v noci tak horká, že žádný ruky své nemuoz v ní obdržeti. A na tom moři jest mnoho zemí, kdežto žádný nemuoz pro horko bydliti. A v té zemi jsou potoci všickni slaní a kalní, a lidé jsou obecně nemocni a nejsou dlúho živi; a jich děti, dokudž jsou mlády, jsou šedivy, a když se sstarají, tehda zčernějí.

A jest mnoho divón v té zemi; a v té zemi na některých horách jsou lidé, ješto mají po jedné noze, avšak jsou rúčejší nežli jiní lidé; a ta noha jest tak široká, že jsouci nazdvížena dá stien všemu životu, když ten člověk vznak leží. Múřenínská země slove také Tharsis a Saba, z niežto jeden jest byl z uoněch Tří králóv a pán byl té země.

OSMDESÁTÝ ROZDIEL
PRAVÍ O MALÝCH LIDECH,
O LIDECH SKOŇSKÝMI NOHAMI,
O LIDECH OBÉHO PŘÍRODU,
O LIDECH, JEŠTO NA KOLENŮ
CHODIE VŽDY

V těch ostroviech, ješto Doden slová, jsou lidé malí jako třpaslci. A miesto úst mají malú dierku okružlú, v nížto vstrčie malú trétku, a tak ssú pokrm v se; a jinak nemohú jiesti. A také nemohú mluvití, jednoť kývají mezi sebou a rozumějí sobě dobře. Také tu nalezně lidi, ješto mají koňské nohy a běžie rychlejie nežli kuon a lapají zvř a tu jedie; jinéhoť pokrmu nemají. Také jsou tu lidé chlupatí jako mořské kočky, a ti snadně ležú na zdi i na stromy a chodie na rukú i na nohách jako opice. Jsú také tu lidé, kteřížto muži i ženy spolkem jsou; a mají obój nástroj mezi

nohama, a každý má jeden prs mužský a jeden ženský, a nosie i rodie děti jeden jako druhý, a u pojímaní obého nástroje požívají. Nalezneš také v tom království lidi, kteřížto jedno na kolenu chodie a krácejc každému kroku tak se nakloňují, jako by padnúti chtěli; avšak chodie dosti spěšně; a na každé noze mají osm prstov. Takého i jinakého můž tam naleznúti velmi mnoho, že ledva tomu mohl by uvěřiti ten, ktož v tom nebýval. Neb tak bezčislná rozličnost tvárnosti doličuje nemylnost, nevýmlyvnú múdrost a moc Pána Stvořitele.

OSMDESÁTÝ A PRVÝ ROZDIEL
PRAVÍ O KRÁLOVSTVÍ MATAMEREN,
V NĚMŽ SŮ LIDÉ SE PSÍMI HLAVAMI,
O JICH VIEŘE, O JICH OBYČEJI
A O JICH KRÁLI

Od svrchupsaných zemí táhnú vzhóru po velikém moři a přijdú do jedné země, jenž slove Matameren. A to jest dobré a veliké království, a v něm tovaryšná a čestní lidé jsou. A jsou lidé podlé své viery bohojovní, ale všickni mají psie hlavy; avšak jsou mílí a ochotní a svému pánu poddaní a poslušní a věrní, jakožto i tito psi svým pánóm. A protože jsou ku psóm hlavami podobní, slováť Cynoccfali. A oniť věrie, že Buoh velikú moc dal jest volu, aby člověka svým úsilím krmil a jemu jeho potřeby dobyval, a že jest jako člověčí tovaryš. Protož modlé se Bohu v tvárnosti volové učiněnému. A tak každý člověk z té země má obraz vuola stříbrný nebo zlatý na čele visiece na svědomie, že jsou na svého Boha laskavi. A větčí díel lidu chodie náh, jedno že své lono prikřývají rúškú. Jsú také silní a zmužilí a rádi bojujú a mají veliké štíty a kopíce; a když jmú svého nepřetele, tehdať jej snědie. A to jest něco málo psie vášně.

Kráľ z Matameren jesti mocný, bohatý a nábožný kráľ. A máť ustavičně páteř na svém hrdle, na němžto dobře sto velikých perel jest od vzhodu slunečného; na tomť on se modlí na vřaký den Bohu svému dřieve, nežli jic. A u toho páteře visí veliký rubín od východu slunečného; ten jest dobře jako noha vzdéli a jako ruka všří; a jáť sem ten rubín viděl. A oniť chtějí tomu, že v svěť žádný tak dobrý nenie, neb jest tak skrze a skrze jasný a lesknatý, že jej zdaleka muoz opatřiti. A když ta země krále sobě vuolí, tehda dadie jemu ten kámen miesto koruny, a tak jeho tepruv všickni mají za krále. Ten veliký kán, kterýžto mní se pánem nade vším světem, ten by rád byl ten kámen kúpil, ale nemohl se jemu nikdiež dostati. Také ten kráľ

z Mathameron jest spravdliivý súdece v své zemi a nedopustí žádnému bezprávie učiniti. A jedúť bezpečně skrze jeho zemi. A tať země osáhla jest vókol dobře tisície mil.

STÝ A DESÁTÝ ROZDIEL
PRAVÍ O LIDECH VYSOKÝCH,
JEŠTO LIDI JEDIE, O LIDECH,
JEŠTO SVÝCH OTCÓV NEZNAJÍ,
O SANIECH, JEŠTO LIDI JEDIE,
O DŘEVU, JEŠTO Z NĚHO UHEL
ŘERAVÝ DO ROKA TRVÁ

S oné strany toho hrozného údolu leží jeden ostrov, v němž lidé hrozní přebývají. Neb jsou tu lidé osmnácti neb dvadecti noh vzdéli a jiného oděvu nemají, než kóže zvíerecie. Neb oni tak rychlí jsou, že zvíerata honie a lapají. A jedie to maso tak syrové; a pijí všech zvíerát i hovad mléko. A když lidé bojujú na lodech anebo sic ztonú, tehda oni běžie do moře a ponosú ta těla, onen po pěti, onen po šesti do svých bydlišť a tu je jedie s svými ženami

a s svými dětmi; a pravice, že ta těla z práva na ně slušejí. A zajisté jáť sem viděl, a zdálo mi se to dřevo k viere nepodobné.

A pravice, že za tím dále ještě jsou delší lidé, vzdělí dobře čtyřiceti noh anebo delší. Také jest tam dále jedna země, v nížto obyčej tento mají, že ženy a mužie zvlášť bydlé, ale muž každý mŕž které chce pořivati. A když dítě která porodí, tehda dá to dítě tomu, ktož jí jejie panenství odjel. A tak otcové svých synův ani synové svých otcův neznají v té zemi. A když kterému z těch kto die: „Ty chováš cizie dítě,“ inhed odpovic: „Ano mé děti jiní chovají.“

V Indii u mnohých krajinách jest mnoho saní, ješto slovú kokodrilové, kteréžto v noci u vodách a ve dne na zemi bydlé v skalí v jeskyněch a jedie lidi, ale celú zimu ležie v skryšieh jako jiné žízaly. Také v té zemi jest dřievie, ješto slove řeraví; a to jest toho přirození, že uhel z toho dřeva vložen u popel celú rok trvá v své moci.

**MARCO POLO : MILION
O ZLATĚ I TOIČECH TATARŮ A VÍEN. MOŘI
KAPITOLA XXVI
KONEC 13. H**

O ZEMI BAŠA, KTERÁ LEŽÍ NA JIHU, O TOM, JAK JEJÍ OBYVATELÉ NOSÍ MNOHO ZLATÝCH OZDOB V UŠÍCH, A O JEJICH ZVYCÍCH

Opustíte-li Balaxiam a jedete koňmo na jih po deset dnů, přijdete do země zvané Baša. Její lid má vlastní jazyk. Uctívají modly. Jsou to lidé hnědé pleti, velice se vyznají v umění čarodějném a ustavičně se mu oddávají. Nosí v uších zlaté a stříbrné kruhy s perlami a drahými kameny, velice umělecky zhotovené. Jsou to lidé zrádní a krutí a úskoční po svém obyčeji. Země ta leží ve velmi teplém pásmu. Obyvatelstvo se živí masem a rýží.

KAPITOLA XXVII

O ZEMI KESMUR, KTERÁ LEŽÍ NA JIHU, O JEJÍCH OBYVATELÍCH, KTERÍ SE VYZNAJÍ V ČARODĚJSTVÍ, O TOM, ŽE MAJÍ BLÍZKO K MOŘI INDICKÉMU, A O ZVLÁŠTNÍM DRUHU POUSTEVNÍKŮ, KTERÍ TAM ŽIJÍ, A O JEJICH VELIKÉ STRÍDMOSTI

Kesmur je země, která je vzdálena sedm dní od Baši; její obyvatelé mají vlastní řeč. Vyznají se v čarodějství tak jako všichni ostatní; dovedou kupř. přinutit němé a hluché sochy, aby mluvily, dovedou způsobit zatemnění a mnoho jiných podivuhodných věcí; jsou nejpřednější ze všech modloslužebníků a od nich také modly pocházejí.

Z tohoto kraje se může jít k moři Indickému. Lidé tohoto kraje jsou snědí, třebaže ne zcela černí, a ženy, i když jsou snědé, jsou velmi krásné. Živí se masem, rýží a podobnými věcmi, proto jsou hubení. Země je to velmi horká; je pak v oné zemi mnoho jiných a hradů. Jsou tam rovněž lesy a pustiny a silně opevněné průsmyky, takže lidé té země nemají strach, že by je někdo napadl. Jejich král není nikomu poplatným. Je u nich obyčejem, že mají poustevníky,

kteří dlí ve svých klášterích a jsou velmi strídmí v jídle a pití, dodržují největší čistotu a střeží se jak nejvíce mohou hříchů, aby neurazili modly, kterým slouží; žijí pak velmi dlouho. Tito lidé pak žijí v opatstvích a mnohých klášterech a jsou vším lidem velmi váženi a ctěni. Lidé oné země nezabíjejí zvířata, ani neprolévají krve, a chtějí-li jíst maso, musí zvířata zabít Saracéni, kteří mezi nimi žijí. Korále, které se z naší vlasti vyvážejí do oněch krajin, se tam prodávají za vyšší cenu než kde jinde.

Kdybch chtěl pokračovat stále přímo dále, došel bych do Indie. Rozhodl jsem se však popsat ji až v třetí knize, a proto se vrátím do země Balaxiam, kterou vede cesta na severovýchod do Kataje, pojednává tak, jak jsem začal, o zemích a krajinách, které leží na cestě, a o jiných napravo i nalevo, které s nimi sousedí.

KAPITOLA XXVIII

O ZEMI VOKAN, KAM SE PŘIJDE PO TRÍDENNÍM STOUPÁNÍ NA VRCHOLEK PŘEVELIKÉ HORY, O SKOPCÍCH, KTERÍ TAM ŽIJÍ, O TOM, ŽE OHEN ROZDĚLANÝ VE VÝŠCE NEMÁ TU SÍLU JAKO NA ROVINĚ, A O OBYVATELÍCH, KTERÍ SE PODOBAJÍ DIVOCHŮM

Vydáte-li se na cestu ze země Balaxiam a jdete na severovýchod, nacházíte podél břehů jedné řeky mnoho hradů a příbytků, které patří bratru krále Balaxiamu. Po třech dnech vstoupíte do země, která se jmenuje Vokan a která se rozkládá po délce i šířce na tři dny; její obyvatelé vyznávají Mohameda a mají vlastní řeč. Jsou to lidé stateční a zdatní ve zbrani. Jejich pánem je kníže, který podléhá pánu Balaxiamu. Mají zvířata i ptactvo všeho druhu. Z oné země se jde na severovýchod za stálého stoupaní do hor; toho stoupaní je pak tolik, že se o vrcholku těch hor říká, že jsou to nejvyšší hory světa. Když se pak člověk dostane na ono místo, najde tam mezi dvěma horami veliké jezero, z kterého vytéká přes jakousi plošinu překrásná řeka a na

té plošině jsou nejlepší a nejučnejší pastviny, jaké kde můžete najít; zde do deseti dnů ztloustnou zvířata, nechtěla byla jakkoli hubená. Je tam převeliké množství divokých zvířat, zvláště velikánských skopců, jejichž rohy měří šest dlaní, nejméně čtyři nebo tři; pastýři z nich pak dělají číše a veliké nádoby, ze kterých jedí, a parožím též zahrazují místa, kde chovají dobytek. Panu Markovi bylo řečeno, že tam je nesčetně vlků, kteří zle hubí dobytek, takže je tam takové množství rohů a kostí, že z nich obyvatelé kupí kolem cesty celé hory, aby ukazovaly pocestným cestu, když napadne sníh. Po oné plošině, která se nazývá Pamer, se cestuje dvanáct dní a na celé té cestě není žádného obydlí; proto je nutno, aby si pocestní nesli s sebou zásoby. Tyto hory jsou tak vysoké, že v nich nežijí žádní ptáci.

Pan Marko slyšel vypravovat jako velký div, že prý po ostrou zimu tam oheň není tak jasná jako jinde, ani prý se na něm nemůže dobře něco uvařit. Po zmíněných dvanácti dnech musíte ujeti ještě asi čtyřicet dnů na severovýchod stále v horách, po svazích a údolím, přecházet mnoho řek a pustin, kde není ani lidských příbytků, ani trávy a kde pocestní musí nést s sebou všechno potřebné k živobytí. Tento kraj se jmenuje Belor. Na vrcholku oněch vysokých hor bydlí lidé, kteří jsou modláři a téměř divochy; živí se jen lovem zvířete a oblékají se kožemi; jsou to lidé zlotřilí.

KAPITOLA XXXVII

O ZEMI KAMUL A O ZVYKU OBYVATEL NECHAT MANŽELKY A DCERY SPÁT S CIZINCÍ, KTERÍ PROJÍZDĚJÍ TOUTO ZEMÍ

Kamul je země ležící ve veliké zemi Tangut, podrobené Velkému chánu; je v ní mnoho měst a hradů, hlavním městem je však Kamul. Země ta leží uprostřed dvou pouští, tj. mezi velkou pouští, o které jsme výše vypravovali, a jinou menší, která je asi tři dny dlouhá. Všichni tito lidé uctívají modly a mluví vlastním jazykem. Živí se plody zemskými, neboť jich mají hojnost a prodávají je pocestným. Lidé této země se velice rádi baví, ze všeho nejraději hrají na hudební nástroje, zpívají, tančí, píší a čtou a podle svého zvyku se

oddávají radostem a zábavám.

Jestliže se nějaký cizinec ubytuje v jejich domě, velice se radují a přísně poručí manželkám, dcerám, sestrám a ostatním příbuzným, aby jich byly ve všem poslušny. Sami pak odejdou z domu a odeberou se do svých letohrádků a odtud posílají svému hostu vše potřebné, dokonce i peníze a nevrátí se nikdy dříve, dokud cizinec neodejde. Hosté lehávají s jejich ženami, dcerami nebo ostatními ženami a dopřávají si všech radostí, jako by to byly skutečně jejich ženy. Tito národové se domnívají, že je tento zvyk velice cti a šlechtí a že je to milé modlám, že takto přijímají pocestné, prahnoucí po odpočinku; jejich statky, děti i schopnosti prý tím budou zmnohonásobeny, budou prý ostříhani všeho nebezpečí a vše jim dobře dopadne. Ženy jsou vskutku velice krásné, rozkošné a poslušné ve všem, co jim manželé poručí.

Stalo se v době, kdy v této zemi vládl Velký chán Mangu, že se dověděl o těchto nestoudných zvycích a obyčejích, i poručil přísně mužům kamulským, aby co nejrychleji upustili od tohoto hanebného smýšlení; nedovolil pak, aby kdokoli v této zemi ubytoval cizince, nařídil však, aby se postarali o veřejné budovy, kde by cizinci mohli bydlet. Oni pak zarmoucení a uražení asi po tři roky poslouchali rozkazů krále. Nakonec však, vidouce, že jejich půda nedává již tolik plodin jako jindy a že se jejich záležitosti často nedaří, vyslali posly k Velkému chánovi, prosíce jej, aby jim povolil to, co jim bylo slavnostně odkázáno jejich starými otci a dědy, aby to mohli dodržovat, neboť od té doby, kdy nesmějí poskytovat cizincům tyto radosti a almužny, daří se jejich domovům stále hůře a hůře. Velký chán, slyše tuto žádost, řekl: „Toužíte-li tolik po vlastním zhanobení a bezectnosti, budiž vám to povoleno. Jděte a žijte podle svých zvyků a dávejte dál své ženy cizincům almužnou.“ S touto odpovědí vrátili se k převeliké radosti celého národa domů a až dodnes dodržují onen zvyk.

KAPITOLA XXXIX

O MĚSTĚ KAMPIONU, HLAVNÍM TO MĚSTĚ ZEMĚ TANGUT, O JEJICH MODLÁCH, O ŽIVOTĚ MODLÁŘSKÝCH KNĚŽÍ, O JEJICH KALENDÁŘI A O SVATEBNÍCH ZVYCÍCH OSTATNÍCH OBYVATEL

Kampion je hlavní město země Tangut. Je to velmi veliké a vznešené město, vévodící celé zemi. Jeho obyvatelé uctívají modly, někteří jsou mohamedáni a někteří křesťané (křesťané mají v onom městě tři krásné a velké kostely). Ti, kdo uctívají modly, mají, podle svého obyčeje, mnoho klášterů a opatství a v nich velmi mnoho model, z nichž některé jsou ze dřeva, jiné z hlíny a opět jiné z kamene, pokryty zlatem a velmi mistrně vyrobeny. Některé jsou velké a některé malé. Velké mají dobře deset stop na délku a sedí pohodlně rozloženy, malé stojí vzadu za nimi, takže se zdají jejich učedníky, kteří jim vzdávají poctu. Mají velké i malé modly a obojí chovají ve stejné vážnosti. Podle jejich názoru žijí modloslužební kněží lépe a ctnostněji než ostatní modláři, neboť se zdržují určitých věcí, jako smyslůstnosti a jiných nečestných činů, ačkoliv smyslůstnost nepokládají za veliký hřích. Podle jejich svědomí se to má takto: jestliže žena vyhledá muže, kterého miluje, může s ní užití beze hříchu, avšak jestliže muž sám první vyhledá ženu, tedy to pokládají za hřích. Mají dále kalendář téměř jako my, podle kterého modláři po pět, čtyři nebo aspoň tři dny v měsíci neprolévají krve ani nejedí ptáků či zvířat, tak jak je zvykem u nás o dnech pátečních, v sobotu a v předvečer svátků. Některé si berou až třicet žen, buď více, nebo i méně, podle svých možností, nedostávají však s nimi věna, nýbrž dávají ženám věnem zvířata, otroky a peníze. První žena je vždy nejváženější: pozorují-li, že

se některá žena nechová k ostatním dobře, nebo se jim nelíbí, mohou ji zapudit. Berou si za manželky též pokrevně příbuzné i macechy. Mnoho smrtelných hříchů není u nich nokládáno za hřích, protože žijí téměř na úrovni zvířat. V tomto městě žil pan Marko se svým otcem a strýcem kvůli svým záležitostem téměř celý rok.

KAPITOLA LV

O PŘEKRÁSNÉM PALÁCI VELKÉHO CHÁNA V MĚSTĚ XANDU, O STÁDECH BÍLÝCH KONÍ A KOBYL, Z JEJICHŽ MLÉKA KAŽDOROČNĚ OBĚTUJÍ, O PODIVUHODNÝCH ŮKAZECH, KTERÉ JEJICH HVĚZDOPRAVCI VYVOLÁVAJÍ, KDYŽ PŘICHÁZÍ NEPOHODA, ROVNĚŽ O SÁLE VELKÉHO CHÁNA, O OBĚTECH, KTERÉ ONI HVĚZDOPRAVCI KONAJÍ, A O DVOU DRUŽÍCH ZEBRAVÝCH KNĚŽÍ A O JEJICH ZVYCÍCH A ŽIVOTĚ

Jedete-li z města, o kterém jsme právě mluvili, tři dny cesty na východ, přijdete do města jménem Xandu. Vybudoval je Velký chán, který nyní vládne, zvaný Kublaj chán. Dal zde postavit podivuhodně krásný a umělecký palác z mramoru a jiného vzácného kamene, který jedním průčelím hraničí se středem města a zadní částí s městskou zdí. Z oné strany, ze zadu paláce, uzavírá jiná zeď průčelí zadní části paláce v městské zdi a ještě jiná na další straně obklopuje a uzavírá dobře šestnáct mil plochy, takže vstup do ohrazených zahrad je možný jen palácem. V těchto zahradách a parku jsou překrásné trávníky a jezírka a mnoho potůčků. Je zde též mnoho rozličných zvířat, jako jelenů, daňků a srn, která dává Velký chán přivážet, aby živila jeho sokoly, které zde drží v době linání. Těchto sokolů je více než dvě stě a on sám se jde na ně podívat v době linání aspoň jednou za týden. Častokrát pak, když se projíždí na koni v onom parku obklopeném zdí, brává s sebou jednoho či více leopardů, kteří sedí na koních za svými strážci, a když se mu zachce, tak ho pustí. Leopard chytí hned jelena nebo srnku nebo daňka a chán je pak ho-

dí sokolům; to pak činí pro svou kratochvíli a pro potěšení.

Uprostřed onoho parku, kde je překrásný les, dal postavit královský palác na krásných zlatených a lakovaných sloupech, na nichž na každém je pozlacený drak, který ocasem obepíná sloup a hlavou podpirá strop a rozpíná pařáty, jeden napravo, druhý nalevo, a rovněž jimi podpirá strop. Střecha je rovněž z rákosy zlateného a tak dobře nalakovaného, že jí žádná voda nemůže poškodit; rákos je široký na tři dlaně a dlouhý asi deset loktů; nařezají jej od kolének, prostředkem rozdělí na dva kusy a pak je spojí na způsob šindelů, kterými pak pokryjí dům; každý rákosový díl je ovšem na ochranu proti větru přibit hřebíky. Budova je pak kolem dokola upevněna více než dvěma sty velmi silných hedvábných provazů, aby nebyla větrem sražena k zemi, neboť rákos je velmi lehký. Tento dům je zhotoven tak důmyslně a uměle, že může být celý složen a kdykoliv znovu postaven. Velký chán si zvolil toto místo pro své zotavení, protože je tam velmi mírné a zdravé podnebí; obývá tam tři měsíce v roce, tj. červen, červenec a srpen; 28. srpna každého roku pak odchází a odebírá se na jiné místo, aby tam vykonal oběti, a to takto:

Má stádo hřebců a kobyl bílých jako sníh, kterých je na deset tisíc; mléko těchto kobyl nesmí pít nikdo, než kdo pochází z rodu Kublaj chánova. Přesto však udělil Velký chán poctu pít toto mléko ještě jednomu rodu, který si svého času počínal jedenkrát velice statečně v bitvě a který se nazývá Boriat. Když se tato zvířata pasou na loukách a v lesích, musí s nimi všichni zacházet s velkou úctou, nikdo se nesmí odvážit přeběhnout před nimi nebo jim snad zahradit cestu. Chánovi hvězdopravci, znalí kouzel

a umění čarodějného, řekli chánovi, že má každého roku ulíti z mléka těchto kobyli do povětří i na zem, aby se napili duchové i modly, které uctívají, aby chránili muže i ženy, zvířata, ptáky, obilí i jiné věci, které se rodí na zemi; proto pak Velký chán onoho dne opouští zmíněné místo, aby vlastní rukou provedl oběť ulitby mléka.

Tito hvězdopravci či spíše nekromanti dovedou dále vyvolat jeden podivuhodný úkaz, a to takto: Jakmile se zdá, že se počasí kazí a že bude pršet, jdou na střechu paláce, kde obývá Velký chán, a svým umem jej ochrání od deště a bouře, takže kolem dokola prší, hřmí a blýská se, a jen palác je naprosto nedotčen. Ti pak, kdož to způsobují, se jmenují Tebet a Kesmir a tyto dvě sekty modlářů jsou nejučenější ze všech lidí na světě, pokud se týče umění čarodějného a dábelského. Dávají pak lidu na srozuměnou, že tyto divy způsobují svou svatostí a dobrotou; a chodí proto špinaví a nečistí, nedbajíce o svou čest, ani o lidi, kteří je vidí. Jsou špinaví v obličejích, neboť se nikdy nemyjí, ani nečesají, nýbrž vždycky chodí nepořádně.

Mají jeden zvířecí a hrozný zvyk, a to, že je-li někdo vládou odsouzen k smrti, zabijí ho, uvaří a snědí; zemře-li však přirozenou smrtí, nesnědí ho. Kromě uvedeného jména se nazývají také baksi, to znamená jméno náboženství nebo řádu, jako bychom řekli bratří kazatelé nebo minoriti, a vyznají se tak dobře v umění čarodějného a dábelském, že se stane téměř vše, co chtějí; mezi jiným se vypravuje jedna naprosto neuvěřitelná věc. Když Velký chán sedí ve svém sále u tabule, která, jak budeme vypravovat v další knize, je zvýšena asi o osm loket, a uprostřed sálu, daleko od tabule, stojí veliký příborník, na němž jsou džbány s nápoji, způsobují svým kouzelným uměním, že karafy plné vína nebo mléka nebo jiných všelikých nápojů, samy od sebe naplňují číše, aniž se jich kdo dotkne rukama, a plují vzduchem dobře na deset kroků daleko do rukou Velkého chána. Když se napil, vracejí se číše, odkud přišly, a to činí v přítomnosti lidí, o kterých si Velký chán přeje, aby to viděli.

Tito baksiové přicházejí rovněž, když se blíží svátky jejich model, a říkají mu: „Víte-liž pak, pane, že nejsou-li modly uctívány zápalnými oběťmi, že přivolají špatné počasí a nemoci našemu obilí a zvířatům a všemu jinému. Proto vás žádáme, aby se vám zlíbilo dát nám tolik skopců s černými hlavami a tolik liber kadidla a dříví aloového,

abychom mohli vykonat povinnou oběť a poctu.“ Tato slova však neříkají přímo Velkému chánovi, nýbrž těm jistým knížatům, kteří jsou ustanoveni k tomu, aby mluvili k pánovi za ostatní, a ti to pak říkají Velkému chánovi, který jim daruje vše, co si žádají. Když pak nastane sváteční den, obětují ony skopce, vylijí jejich krev před modly a tak je uctívají.

V této zemi je mnoho klášterů a opatství, a to tak velikých, že vypadají jako malá města. V některých pak žije více než dva tisíce mnichů, kteří podle svých obyčejů slouží modlám a oblékají se úctyhodněji než jiní lidé; hlavu mají oholenou a nosí vous a oslavují modly s velikou nádherou překrásnými zpěvy a slavnostním osvětlením. Někteří z nich se pak smějí oženit. Je tam dále ještě jiný duchovní řád, který se jmenuje Sensim; jeho členové jsou velice zdrženliví a vedou velice odříkavý život. Neboť po všechem čas svého života nejdí nic jiného než otruby, které házejí do horké vody a nechají stát tak dlouho, až se vyplaví všechna bílá mouka, a takto omyté je jedí, aniž jim dodali jakékoli chuti. Uctívají oheň a lidé z jiných řeholí tvrdí o nich, že ač žijí v takovém odříkání, jsou kacíři své víry, neboť neuctívají modly jako oni; neboť je mezi nimi velký rozdíl, tj. mezi jednou a druhou řeholí; tito pak

by se neoženili za nic na světě. Hlavu mají oholenou a nosí vous; jejich oděv je ze lnu černého a modrého, a kdyby byl i z hedvábí, nosili by jej v té barvě. Spí na hrubých rohožích a vedou ten nejodříkavější život na světě. Zanechme jich však nyní a poslyšme o velkých a podivuhodných činech velkého pána a císaře Kublaj chána.

KAPITOLA XXVI

O NÁBOŽENSTVÍ TATARŮ*, O JEJICH NÁZORECH NA DUŠI A O JEJICH ZVYCÍCH

Jak jsme již shora řekli, jsou to národy pohanské. Vysoko na jedné stěně svého obydlí mají všichni pověšenu desku, na které je napsáno jméno, které znamená nejvyššího nebeského a vznešeného boha; zde jej každý den se zapálenou kaditelníci uctívají tak, že zvednou ruce vysoko, třikrát zatnou zuby* a prosí, aby jim dal zdravou mysl i zdraví tělesné, a jiného si nežadají. Níže u země mají sochu, která se nazývá Natigaj; to je bůh věcí pozemských, které se rodí na zemi. Tomu pak postaví po bok manželku a děti a vzývají jej stejným způsobem, s kaditelníci, zvedajíce vysoko

ruce a zatínajíce zuby: tohoto boha žádají o mírné počasí, zemské plodiny, děti a podobné věci. O duši se domnívají, že je nesmrtelná, a to tak, že ihned po smrti člověka vstupuje do jiného těla: podle toho pak, zda se za života chovala dobře nebo špatně, postupuje z dobrého do lepšího, nebo ze špatného do horšího, tj. byl-li to chudý člověk a choval se za života dobře a skromně, narodí se po smrti znovu v útrokách nějaké šlechtice a stane se šlechticem. Nato v útrokách paní a stane se pánem a tak stále výše, až splyne s bohem. Jestliže se však choval špatně a byl synem šlechtice, narodí se znovu jako syn venkovana a z venkovana se stane psem a sestupuje stále k nižšímu životu.

Vyznačují se květnatou řečí, zdvořile pozdravují s obličejem veselým a radostným, chovají se ušlechtilé a velice čistotně jedí. K otci a matce se chovají s velikou uctivostí. Stane-li se pak, že některé z dětí jim způsobí nějakou mrzutost nebo je nepodporuje v nouzi, je tu k tomu účelu veřejný úřad, který nemá jinou povinnost než přísně trestat nevděčné děti, které se dopustily nějaké nevděčnosti vůči rodičům. Pachatelé různých zločinů, kteří byli zatčeni a uvrženi do vězení, vyjdou z něho, nebyli-li ovšem utraceni, teprve tehdy, když Velký chán — vždy v určitou dobu, tj. po třech letech, — propouští vězně: je jim však na tváři uděláno znamení, aby je všichni lidé poznali.

Nynější Velký chán zakázal všechny hry i hazardní, kterých mají více než kde na světě. Při tom jim řekl: „Dobyl jsem si vás se zbraní v ruce a vše, co vlastníte, je moje, tedy jestliže hrajete, hrajete s mým majetkem.“ Kromě toho jim však nevzal nic.

Nechci opominout vypravovat o řádu a obyčejích, jak se chovají lidé i baroni Velkého chána, když jdou k němu. Především, v místě, kde se Velký chán zdržuje, chovají se lidé pokorně, mírně a tiše, aby nebylo slyšet žádný zvuk nebo hluk nebo jakýkoliv hlas, ani křik nebo hlasité mluvení. A každý baron nebo šlechtic nosí s sebou neustále maličkou a krásnou nádobku, do které plivá, nachází-li se v sále, neboť nikdo se neodvážá plivat na podlahu sálu.

Když vyplivl, přikryje nádobku a schová ji. Podobně mají jakési krásné střevice z bílé kůže, které nosí s sebou. Když pak přijdou ke dvoru a chtějí vstoupit do sálu, protože si jich Velký chán žádá, obují si tyto bílé střevice a druhé odevzdají služebníkům, a to proto, aby nezamazali krásné a umělecké koberce z hedvábí, zlata a jiných barev.

KAPITOLA XXXVII

O OSTROVU ZENZIBAR

Po Magastaru se přijde na ostrov Zenzibar, který prý má dva tisíce mil v okruhu. Obyvatelé uctívají modly. Mají vlastní řeč a neodevzdávají nikomu žádných poplatků. Mají silné tělo, jeho délka však neodpovídá náležitě šířce, jinak by se zdáli obry. Jsou pak nesmírně silní a statní, takže jeden jediný z nich unese tolik nákladu, kolik by unesli u nás čtyři lidé; jedí pak za pět lidí. Jsou černí a chodí nazí. Přikrývají si přirození kusem látky. Vlasy mají tak kudrnaté, že se ani vodou nenatáhnou. Mají velmi široká ústa a nos ohrnutý nahoru k čelu. Uši mají velké a oči kulaté a děsivé, takže vypadají jako pekelní ďáblové. Ženy jsou stejně ošklivé, mají velká ústa, tlustý nos a velké oči. Jejich ruce jsou nade vše pomýšlení veliké, prsa mají ohromná. Jedí maso, mléko, rýži, datle. Nemají vinic, víno dělají z rýže s cukrem a z jakéhosi jemného koření; má velmi dobrou chuť a opájí tak jako víno z hroznů. Na onom ostrově se rodí nesčetně mnoho slonů a s kly těchto slonů provozují čilý obchod. O těchto slonech nesmím opominout říci to, že když chce sameček přilehnout na samičku, vyhloubí v zemi díru, která se mu zdá postačující, do ní se pak natáhne samička dřikem nahoru jako žena, neboť přirození samičky leží hodně směrem k břichu. Sameček ji pak přikryje jako muž.

Mají žirafy, které jsou velmi krásnými zvířaty na pohled. Hořejší část těla je pěkně utvářena, přední nohy jsou dlouhé a vysoké, zadní jsou nízké, krk je velmi dlouhý, hlava malá. Je to velmi klidné zvíře; jsou celé bílé s červenými skvrnami. Hlavou dosáhnou až do výše tří stop. Skopce mají značně odlišné od našich, neboť jsou celí bílí, kromě hlavy, která je černá. A tak se na tom ostrově odlišují i všichni psi, i všechna ostatní zvířata od našich. Přijíždí sem mnoho lodí se zbožím, které kupci vyměňují za zboží toho ostrova, především pak za sloní kly a za ambru,